

Félagsmálaráðherra, góðir félagar

Ég býð ykkur öll velkomin til sjötta ársfundar Alþýðusambands Íslands. Næstu tveir dagar verða annasamir hjá okkur, en ég veit að þeir verða okkur notadrygdir og munu skila okkur fram á veginn.

Yfirskrift þessa ársfundar er - Okkar veröld – baráttunnar virði. Þetta vísar til þess að samfélagið eins og við þekkjum það í dag - kjör okkar og aðrar aðstæður – væru ekki eins og raun ber vitni, nema af því að við höfum lagt hönd á plóginn. Með virkri þátttöku sinni í 90 ár hefur Alþýðusamband Íslands markað djúp spor í sögu þjóðarinnar. Íslenska þjóðin væri ekki jafn vel sett og hún er ef baráttu verkalýðshreyfingarinnar hefði ekki notið við.

Þess vegna segjum við að þetta hafi verið baráttunnar virði.

Við getum talið upp fjölmörg mál sem í dag eru sjálfsagðir hlutir, en urðu ekki að veruleika nema vegna baráttu verkalýðshreyfingarinnar. Ég nefni hér af handahófi: Vökulögin, átak í húsnæðismálum ítrekað, vinnulöggjöfin, réttur til orlofs, atvinnuleysistryggingar – nú síðast tekjutenging atvinnuleysibóta - lífeyrissjóðir, sjúkrasjóðir, starfsmenntasjóðir. Fjölmargt fleira mætti hér nefna, en ég læt hér staðar numið. Við erum líka minnt á fleiri áfanga hér í fundarsalnum.

Ég held að ég geti fullyrt að enginn Íslendingur vildi vera án þeirra réttinda sem tryggð eru með þeim þáttum sem ég vék að hér á undan. Ég fullyrði líka að þau væru ekki með þeim hætti sem við þekkjum nema vegna þess að verkalýðshreyfingin barðist fyrir þeim. Allt var þetta baráttunnar virði.

Á 90 ára sögu byggjum við starf okkar í framtíðinni. Verkinu er langt í frá lokið og því lýkur raunar aldrei. Þó svo margt hafi verið vel gert, þá er líka fjölmargt sem þarf að færa til betri vegar. Það er því verk að vinna.

Við eigum okkur draum um enn betra samfélag, þar sem jöfnuður og ábyrgð gegna meira hlutverki en í samfélaginu í dag. Það er hollt fyrir okkur af og til að rifja upp af hverju forvígismennirnir komu saman fyrir 90 árum. Það var einfaldlega af því að þeir vildu stilla saman kraftana um að berjast fyrir betra samfélagi. Það hefur ekkert breyst í því sambandi. Við komum hér saman í dag af nákvæmlega sömu ástæðu – við viljum standa saman í því að færa samfélagið fram á við.

Vissulega hefur samfélagið tekið stakkaskiptum á þessum 90 árum. Verkefni sem við stöndum frammi fyrir eru að mörgu leyti gerólík því sem forvígismennirnir glímdu við. Það segir okkur þó ekki síst það - að okkur hefur orðið ágengt.

Lengst af hefur baráttu okkar snúið fyrst og fremst að heimavellinum. Við höfum að sönnu tekið þátt í margvíslegu alþjóðastarfi og látið okkur hag félaga okkar annars staðar í veröldinni varða. Á síðustu árum höfum við tekið upp baráttu fyrir þá útlendinga sem hingað hafa leitað eftir atvinnu og sumir atvinnurekendur hafa séð tækifæri í að hlunnfara. Þær breytingar sem við höfum séð á íslenskum vinnumarkaði að undanförmu eru hluti af víðtækri þróun – því sem við köllum hnattvæðingu. Hnattvæðingin felur það einkum í sér að íbúar og lönd tengjast meira en áður hefur þekkt – efnhagslega, félagslega, í viðskiptum, pólitískt, og á menningarsviðinu.

Hnattvæðingin hefur bæði á sér góðar hliðar og slæmar. Við höfum ef til vill haft dálitla tilhneigingu til að einblína á slæmu hliðarnar, enda þær sem blasa oftast við í daglegum störfum, en hinar jákvæðu. Hún felur aftur á móti einnig í sér ný tækifæri, sem geta hjálpað okkur að efla það velferðarsamfélag sem við höfum byggt upp.

Hnattvæðingin á sér ekki stað í tómarúmi. Hún lýtur þeim reglum sem settar hafa verið í einstökum löndum á alþjóðlegum vettvangi um vinnumarkað, fjárfestingar og viðskipti. Hún byggir því á meðvitaðum pólitískum ákvörðunum.

Við erum þeirrar skoðunar að allir, félög, einstök ríki og alþjóðasamfélagið í heild eigi að skuldbinda sig til að vinna að því að hnattvæðingin leiði til aukinnar velferðar. Til þess þarf líka meðvitaðar pólitískar ákvarðanir.

Hún þarf að vera jákvæð í augum launafólks, en til að það geti orðið, þarf hún að uppfylla ákveðin skilyrði, sem gera kröfur til okkar allra.

Hnattvæðingin krefst þannig meiri samábyrgðar, vegna þess að við verðum sífellt háðari því sem aðrir ákveða og gera. Hún krefst þess að settar verði skýrari reglur á alþjóðlegum vettvangi og jafnframt að skilgreind séu refsíakvæði gagnvart löndum og fyrirtækjum sem fylgja ekki þessum alþjóðlegu reglum.

Hnattvæðingin krefst þess einnig að við tryggjum sveigjanleika launafólks og aðlögunarhæfni, til dæmis með menntuninni, því þannig tryggjum við starfsaðstæður fyrir alla sem hægt er að una við.

Síðan verðum við í verkalýðshreyfingunni að auka nálægðina við félagsmennina, tengslin milli félaga og við alþjóðasamtök. Við þurfum þannig að alþjóðavæða samstöðuna. Á sama hátt og samstaðan er lykillinn að árangri okkar heima fyrir, er hún lykillinn að árangri á alþjóðlegum vettvangi.

Í þessu eru mörg erfið og flókin úrlausnarefni, því árangur okkar í hnattvæðingunni snýst meðal annars um að treysta samkeppnishæfni Íslands á alþjóðlegum mörkuðum, án þess að það gangi á hagsmunum launafólks eða umhverfisins.

Allt þetta felur í sér að við verðum að stórauka upplýsingagjöf og umræðu um þau vandamál sem alþjóðleg verkalýðshreyfing stendur frammi fyrir. Við verðum þannig að vera reiðubúin til að bregðast við af hörku til að geta brotið á bak neikvæðar afleiðingar hnattvæðingarinnar. Það gerist ekki án samstöðu – samstöðu heima fyrir og á alþjóðavísu.

Eitt af meginverkefnum okkar við þessar aðstæður er að tryggja að launafólk njóti þessara jákvæðu áhrifa hnattvæðingarinnar. Þess vegna viljum við ábyrga og réttláta hnattvæðingu. Við krefjumst þess að tekið verði tillit til mannréttinda, vinnuumhverfis, náttúruverndar og félagslegra réttinda á forsendum öflugs velferðarkerfis. Við gerum þá kröfu að aukinn hagvöxtur og frjálsari heimsviðskipti verði í ríkari mæli byggð á félagslegum, siðferðilegum og umhverfislegum gildum – en ekki einungis því sem snýr að viðskiptum.

Við viljum að allir fái notið ávaxtanna af hnattvæðingunni – ekki bara sumir. Það eiga allir að eiga rétt til vinnu á mannsæmandi kjörum - Það eiga allir rétt á því að vinna við mannsæmandi aðstæður - Hvort tveggja eru forsendur fyrir velferðarþjóðfélagi sem byggir á jöfnuði og jafnrétti.

Félagar

Hnattvæðingin verður ekki ábyrg og réttlát af sjálfu sér. Okkar verkefni er að taka virkan þátt í því – bæði innanlands og á alþjóðlegum vettvangi – að skapa skilyrði og ramma fyrir réttindi og aðstæður félaga okkar - hvertjir sem þeir eru og hvaðan sem þeir koma. Þetta eru markmið sem eiga alls staðar við og 150 milljónir launamanna víðsvegar um heim taka þátt í skipulögðum samtökum launafólks til að berjast fyrir þeim.

Grundvallarforsenda fyrir því að Íslendingar geti nýtt sér þau tækifæri sem felast í hnattvæðingunni er stöðugleiki. Þá er ég að tala um stöðugleika í efnahagslífi, en einnig stöðugan vinnumarkað, traust réttindi og félagslegt réttlæti.

Á þetta hefur því miður skort að undanfögnu. Stjórnvöld hafa itrekað sýnt takmarkaða ábyrgð og skort á aðhaldi, þegar kemur að réttindum erlends launafólks. Það vantar uppá fræðslu - íslenskukennslu - og annað það sem tryggir nauðsynlega aðlögun að íslensku samfélagi. - Þetta leiðir til félagslegrar einangrunar.

Þetta viljum við uppræta. Við viljum öflugt velferðarkerfi sem tryggi öllum íbúum félagslegt réttlæti og efnahagslegt öryggi. Með því drögum við úr ójöfnuði og tryggjum samstöðu meðal þjóðarinnar.

Við höfum oft talað fyrir mikilvægi þess að samþætta stefnu í efnahags- atvinnu- og félagsmálum. Við höfum því miður oft talað fyrir daufum eyrum – og því miður höfum við horft upp á alvarlegar afleiðingar þess. Ólga í efnahagsmálum og á vinnumarkaði á undanfögnu árum er ekki síst til komin vegna þess að stjórnvöld hafa lítið hlutina öðrum augum. Stefna ríkisstjórnarinnar hefur þannig beinlínis ýtt undir neikvæðar afleiðingar hnattvæðingarinnar.

Við höfum fyrir okkar leyti fylgt ábyrgri stefnu í þessum málum. Kröfur verkalýðshreyfingarinnar í kjarasamningum hafa verið högværar – alltof högværar finnast sumum – en þær hafa miðað að því að viðhalda stöðugleikanum og bæta kaupmátt. Jafnframt höfum við náð fram ýmsum mikilvægum réttindamálum á félagslega sviðinu sem eiga eftir að stuðla að jafnvægi og stöðugleika í framtíðinni.

Nú sem aldrei fyrr er nauðsyn á samþættri stefnu í efnahags- atvinnu- og félagsmálum. Öðru vísi mun okkur ekki takast að nýta öll þau jákvæðu tækifæri sem hnattvæðingunni býður. Ella eigum við á hættu að við upplifum einungis neikvæðu hliðarnar, en jákvæðu tækifærin renni framhjá án þess að við getum notið þeirra.

Á þessum ársfundi verða meðal annars rædd nokkur atriði sem við leggjum áherslu á þegar kemur að stefnumótun um ábyrga og réttláta hnattvæðingu. Meðal þessara atriða eru forsendur stöðugleikans, staða fólks á vinnumarkaði, menntun og mannaúdur, efling rannsóknar og nýsköpunar, alþjóðleg samvinna og reglusetning og síðast en ekki síst – samfélagsleg ábyrgð fyrirtækja.

Til að tryggja framgang þessara viðfangsefna leggur Alþýðusambandið til að komið verði á virku samráði stjórnvalda og aðila vinnuarmarkaðarins. Þar verði fjallað um og mótuð sameiginleg afstaða til þessara viðfangsefna.

Þetta er annað af meginviðfangsefnum þessa ársfundar. Við ætlum líka að velta því fyrir okkur, – hvernig við sjálf - skipulag okkar og starfsaðferðir eru til þess fallin að taka á þeim viðfangsefnum sem hnattvæðingin felur í sér. Það er hitt meginverkefni fundarins. Hér þarf að velta við öllum steinum – ekkert má vera heilagt í þessari sjálfsskoðun – ekkert nema grundvallarsjónarmið verkalýðshreyfingarinnar um betra mannlíf. Þeim fær ekkert breytt.

Í gær ávarpaði ég þing BSRB. Þar reifaði ég hugmyndir sem voru nýlega ræddar í miðstjórn ASÍ um aukið samstarf ASÍ og BSRB og ef til vill annarra samtaka opinberra starfsmanna. Í miðstjórninni var einkum rætt um möguleika á slíku samstarfi í fræðslumálum og í kjarumálum. Þar var tekin ákvörðun um að senda bréf til BSRB og óska formlega eftir viðræðum. Ýmis skilyrði gera það að verkum að það er auðveldara að ræða slíkt samstarf en oft áður.

Ég er þeirrar skoðunar að það sé skynsamlegt að fara í slíkar viðræður og tónninn í miðstjórninni var á eina lund. Þetta er auk þess algjörlega í takt við það verkefni sem við ætlum að fjalla um á ársfundinum – þ.e. hvernig bregðumst við best við nýjum aðstæðum, sem birtast meðal annars í því að í dag er mun færri sem skilur að í kjörum og réttindum en var fyrir ekki ýkja mörgum árum. Síðan er aukið samstarf algerlega í takt við verkefni þessa ársfundar að því er varðar spurninguna um hvernig við bregðumst við hnattvæðingunni. Á síðasta ársfundi ræddum við um stöðu og starfshætti. Við gerðum ákveðnar samþykktir og settum okkur fyrir ákveðin verkefni fram að þessum fundi. Nú er til umfjöllunar afrakstur þeirrar vinnu.

Þegar grannt er skoðað, þá eru þessi tvö meginviðfangsefni ársfundarins nátengd, staða og starfshættir verkalýðshreyfingarinnar og hnattvæðingin og staða launafólks.

Það hvernig okkur tekst til við að skerpa á skipulagi okkar og vinnuaðferðum, segir meðal annars fyrir um það með hvaða hætti við erum þess megnug að þrýsta á - um ábyrga og réttláta hnattvæðingu.

Félagar,

Við erum stundum óþolinmóð og okkur finnst lítið ganga. Okkur finnst stundum sem enginn vilji hlusta á okkur og enginn vilji tala við okkur. Okkur finnst stundum við sjálf vanmáttug og lín í að takast á við aðkallandi verkefni.

En er það svo? Það er okkur öllum hollt að staldra við og spyrja okkur þeirrar spurningar. Í mínum huga felst svarið í 90 ára glæstri sögu verkalýðshreyfingarinnar. Einhver kann að segja að það verði ekki endalasta lífað á forri frægð.

En ég spyr aftur. Er það svo? Í mínum huga er sagan samfelld og á síðustu árum – jafnvel bara á síðustu misserum – höfum við náð fram áföngum sem eiga eftir að standa uppúr þegar menn gera upp sögu þessa tímabils eftir einhverja áratugi.

Við erum stundum of kröfuhörð við okkur sjálf. Við eigum að sjálfsgöðu að gera miklar kröfur til okkar og hreyfingarinnar, en við megum ekki vera ósanngjörn. Við höfum alveg efni á því að gleðjast yfir þeim áföngum sem við höfum náð og þeir eru fjölmargir.

Við munum fjalla hér um stöðu og starfshætti verkalýðshreyfingarinnar í nútíð og framtíð. Við munum ræða hvernig hún verði best undir það búin að takast á við ný verkefni sem tengjast hnattvæðingunni og breyttu starfsumhverfi stéttarféлага og stöðugt meiri kröfum sem gerðar eru til verkalýðsfélaga og verkalýðshreyfingarinnar. Ég er þeirrar skoðunar að við höfum undanfarin ár færst nær því að ráða við þessi verkefni og við höfum oftast leyst þau viðfangsefni sem hafa brunnið á okkur farsælllega.

En betur má ef duga skal. Við höfum verið á réttri leið – en við skulum feta okkur áfram eftir henni. Verkalýðshreyfingin er þungsigld skúta og hún ristir djúpt. Þess vegna skiptir svo miklu máli að kúrsinn sé réttur.

Í mínum huga er kúrsinn í öllum aðalatriðum réttur. En - við þurfum örugglega að stilla hann af lítillega af og til - og þá gerum við það.

Ég hef ævinlega á stundum sem þessari lokið máli mínu með því að ræða um mikilvægi samstöðunnar. Ég ætla ekki að fara mörgum orðum um þetta mikilvægi hér og nú – verkefni sem við okkur blasa kalla á samstöðu og í enn víðari skilningi en áður, því þau kalla á ríkari mæli á samstöðu á alþjóðlega vísu.

Ég er þeirrar skoðunar að við séum í öllum aðalatriðum reiðubúin til að takast á við þau verkefni og ef við höfum trú á því sjálf félagar – þá munu aðrir skynja það.

Sjötti ársfundur Alþýðusambands Íslands er settur og ég vil biðja Ingibjörgu R. Guðmundsdóttur, varaforseta sambandsins að taka við stjórn fundarins.